

HARMONISKA TĒLA RADĪŠANA

Kas īsti ir laba gaume un harmonijas izjūta? Kāds pārliecināti atbildēs: tas ir kaut kas netverams un neizskaidrojams – Dieva dāvana. Tieši tadēļ daudzi stilisti nereti imidža izveides mākslu izskaidro tiešu tā: „ne visiem dots” vai „jums nesaprast”. Tomēr atradīsies daudzi cilvēki, kuri uzskata, ka harmoniju var pārbaudīt kā algebru, atliek tikai zināt elementu savienošanas likumus. Kuram ir taisnība?

Asociāciju pasaule

Mēģināsim domās izvēlēties kurpes, ko pieskaņosim romantiskai, gaišai, vieglai un puķainai vasaras kleitai. Kādi apavi piestāvēs: vakara kurpes ar nagliņpapēdi, pītas sandeles vai sporta krosenes? Vairums cilvēku, ilgi nedomājot, izvēlēsies otro variantu, jo uzskatīs to par pašu harmoniskāko. Savukārt, atbildot uz jautājumu „kāpēc?”, visdrīzāk norādīs uz tradīcijām vai izveidojušos stereotipu. Gan tradīcijas, gan stereotipi patiesi eksistē. Taču kādreiz tie radās pirmo reizi... Un notika tas, pateicoties intuīcijai.

Mākslas radīšanas akts vienmēr ir intuitīvs. Tas attiecas ne tikai uz tēlotājmākslu –mūziku, glezniecību, bet arī uz modi. Mākslinieka harmonijas izjūta pamatojas uz viņa asociatīvo domāšanu. Tulkojumā no latīnu valodas vārds associatio nozīmē „saikne”. Taču ar to netiek domāta fiziskā saikne starp reāliem objektiem: romantiskā kleita nekādā veidā nevar būt savienota ar sandelēm, kurpēm, krosenēm. Asociācijas ir priekšmetu mijsakarības atspulgs un realitātes parādīšanās cilvēka apzinā. Tas ir, mums šķiet, ka kleita saistās ar sandelēm – tā asociējas ar tām.

Mākslas radīšanas procesā mums palīdz mūsu spēja ļīgāt tā sau-camās brīvās asociācijas – jēdzieni un tēli, kas apzinā rodas, pieminot vai vērojot kādu objektu. Mūsu domāšanas īpašība ir tāda, ka bez īpaša sasprindzinājuma jebkurš objekts spēj radīt desmitiem brīvu asociāciju, un šī spēja nav atkarīga no intelektu līmeņa, vecuma vai izglītības. Savukārt pašas asociācijas, bez šaubām, ir atkarīgas.

Piemēram, kādas asociācijas rada vārds „stikls”? Viens atbildēs: caur-spīdīgums, vēsums, spīdums, citam tas ir logs un tīrišanas līdzeklis, vēl kāds atcerēties lauskas, skrāpējumus un asinis. Jebkurā gadījumā asociācijas ir tie jēdzieni un tēli, kas nepieprasī paskaidrojumu. Pašas par sevi, bez prāta piepūles un spriedelējumiem, tās saistās ar galveno objektu. Taču ne visas asociācijas var padarīt mākslu produktīvu.

Harmonijas likums ir!

Izskatīsim konkrētu piemēru. Kādas brīvās asociācijas var radīt melna sieviešu kurpe ar augstu, spīcu papēdi? (sk.shēmu) Nav grūti pamanīt, ka veidojas divas dažādas koncepcijas. Pirmās četras ir tā saucamās LOGISKĀS asociācijas. Tās rodas, pamatojoties uz zināšanu bāzi: mums zināms, ka tā ir sieviešu kurpe, ka to iegādājas veikalā, velk kopā ar zekubiksēm un dodas sabiedrībā. Šīs asociācijas traucē mākslai, jo iedzen mūs stereotipu rāmjos un piespiež izmantot priekšmetu ieprogrammētā veidā.

Brīvās asociācijas

LOGISKĀS

Sieviete ➔

Veikals ➔

Zekubiksēs ➔

Svinīgs pasākums ➔

INTUITĪVĀS

➔ Seksualitāte

➔ Agresija

➔ Izaicinājums

➔ Augstprātība

pieļauj tad, kad imidžā ievieš kaut kādus elementus, orientējoties tikai uz to, ka šīs lietas pašas par sevi šķiet stīlgas, skaistas un modernas. Taču neko nevar uzvilk tāpat vien „skaistumam”. Frizūra „zirgaste” un bante matos acīmredzami nepiestāvēs dāmai, kura ir brieduma gados. Tas notiek tamdēļ, ka šajos elementos ir nevainība, naivums un meiteņīgs romantisms, kas ir pilnīgi neiederīgi šīs dāmas asociātīvajā tēlā.

Nianšu gūstā

Pastāv divi galvenie harmonijas veidi. Pirmais – nianšu harmonija, kas tiek radīta, pamatojoties uz asociatīvo šifru sakritību. Izvēloties šo imidža izveides paņēmienu, mēs izvēlamies elementus, kas uztur kādu tēmu. Piemēram, ja tas ir romantiskas meitenes tēls, tad par mūsu asociatīvajiem šifriem kļūs jaunība, svaigums, garīgums, maigums utt. Veidojot noteikto imidžu, mēs atradīsim modeli ar atbilstošu faktūru, piemēram, ar trauslu augumu, sapņainu seju un gaišām matu lokām, apģērbīsim viņu krītošā vasaras kleitā ar vieglām sandelēm, izdomāsim viņai atbilstošu stāstu un lomu, savukārt kā fons kalpos margrietīgu pilns lauks. Tā kā šā imidža visu elementu asociatīvie šifri sakrīt, tas šķiet harmonisks. Bet, vai tas šķiet stilīgs?

Paradoksāli, bet fakts: „pārāk ideāla” nianšu harmonija ir stila ienaidnieks, jo pārlieku burtiska asociāciju sakritība novēr līdz stereotipam, līdz garlaicīgai nedzīvai shēmai. Tā ir otra tipiska kļūda, kas nereti satopama iesācēju stilistu mākslā: cenšoties savu mākslas darbu padarīt ideāli harmonisku, viņi pārslogo radītu tēlu ar monotonu vienu un to pašu asociāciju atkārtošanos visās tā detaļas un sīkumos. Ja tā ir „liktenīgā sieviete”, tad noteikti ar vuālu un garu smēķēšanai paredzētu iemutu, ja tā ir „biznesa lēdija”, tad ar portfeli un brillēm, ja „romantiska meitene”, tad obligāti blondīne ar volāniem un margrietījām. Taču kam patiks, ja viņam vairākas reizes atkārto vienu un to pašu! Atkārtumi imidžā rada tādu pašu iespāidu kā vienas un tās pašas anekdotes pārstāsts visas dienas garumā: pirmo reizi mēs pasmiesīmies, otrajā reizē – pasmaidīsim pieklājības pēc, savukārt trešajā reizē jutīsimies aizkaitināti. Lai no tā izvairītos, nepieciešams izvēlēties elementus, kuru radītajām asociācijām ir kaut kas kopīgs, nevis identisks.

Atgriezīsimies pie iepriekš izskatītā meitenes romantiskā tēla. Vai ir iespējams izvairīties no klišejām un aizvietot šajā tēlā dažus elementus, tajā pašā laikā saglabājot iepriekš noteikto romantiskā noskaņojuma tēmu? Piemēram, vai tiešām obligāti ir jābūt blondīnei? Protams, nē! Piemēram, ruda matu krāsa padarīs tēlu draiskāku un neprognozējamu, tumša- savaldīgāku un augstsirdīgāku. Izmantojot dažus elementus un detaļas, stāstu līdz galam var izstāstīt nedaudz savādāk, pievienot dažus štrīhus klāt tam, kas jau ir, padarīt tēlu bagātāku un dzīlāku.

Darbojamies ar kontrastiem

Otrs variants – kontrastu harmonija, kas balstās uz asociāciju pretstatīšanu. Atgriezīties pie piemēra ar romantisko kleitu, mēģināsim pītās sandeles aizvietot ar biezās platformas zābaciņiem. Šī kombinācija arī šķiet harmoniska, kaut arī abu šo elementu asociatīvajos šifros nav nekā kopīga. Kleita izstaro maigumu un vieglumu, savukārt zābaki – pārliecību. Taču, savienojot šos elementus, mēs radījām jaunas asociācijas – brīvību, neprognozējamību. Šo asociāciju nav ne kleitā, ne zābakos, gadījumā, ja skatītu tos atsevišķi. Tāpēc kontrastam ir jābūt pamatotam un attaisnotam: pretstatīti elementi veido harmoniju tikai

Dr. Konstantīns Bogomolovs, imidža dizaineris un modes analītiķis,
Bogomolov' Image School
Starptautiskā mācību centra vadītājs

tādā gadījumā, ja to savienošanās rezultātā rodas jaunas asociācijas. Vēl piemērs: melna krāsa vairumam cilvēku asociējas ar drāmu, vientūlību, mistiku, baltā – tīribu un nevainību. Taču melnas žaketes un baltas blūzes kombinācija rada pavisam jaunas asociācijas: aristokrātismu un cēlsirdību.

Protams, ne katrs pretstatījums būs harmonisks: šeit ļoti viegli ir noķlūt parastā bezgaumībā. Neapdomāta kontrasta elementu saskanošana rada iespaidu, ka, veidojot tēlu, tika halturēts, ka tas ir lētais variants. Tas noved līdz primitītei. Tā arī ir trešā tipiskā kļūda, ko pieļauj stilists iesācējs: tiecoties pēc modes tendencēm, vēloties demonstrēt drosmi un savas domāšanas paradoksālo raksturu, viņš tēla izveidē izvēlas nepamatotus, neattaisnotus kontrastus. Taču ar ideju nepamatots mēģinājums pie mazas kokteiļkleitas vilkt krošenes, nepārliecina mūs, ka tas ir harmonisks.

Primitīte var būt arī stilīga, tā ir konceptuāla. Piemērus viegli atrast Vivienne Westwood vai Jean-Paul Gaultier kolekcijās. Taču šajos gadījumos stilistu jaunrade pamatojas tieši uz harmonijas neesamību, kas ieviesta koncepcijā.

Pastrīdēsimies par gaumi

Laba gaume jeb harmonijas izjūta ir nekas cits kā attīstīta asociatīvā domāšana. Katrs no mums harmoniju izprot intuitīvi. Un tas ir dabiski: nevajag būt komponistam, lai atpazītu viltotas skaņas. Asociatīvā domāšana – mūsu „sestā sajūta”, kas dota mums no dzimšanas. Ja piecgadīgs bērns, mammai atgriežoties no frizētavas, saka, ka ar jauno matu krāsu mamma „kļuva ļauna”, vajag tam pievērst uzmanību, nevis teikt, ka bērns neko no modes nesaprobt. Dažkārt bērns ļoti smalki var just imidža asociatīvo šifru, jo viņam ir mazāk loģisko asociāciju un nav uzspiesti modes stereotipu.

Protams, gaumi var attīstīt. Taču tas nav atkarīgs no tā, cik daudz modes žurnālu cilvēks ir izšķirstījis, bet gan no tā, cik daudz un kādas grāmatas viņš izlasījis bērnībā, cik un kādas filmas redzējis, kādu mūziku klausījies, cik reizes bijis teātrī un muzejā, īsāk sakot, cik bieži un kā viņš pievērsies mākslai un dabai. Tieši tas formē viņa gaumi arī apģērba ziņā.

Taču gaume var būt ne tikai laba vai slikta. Tā var būt arī individuāla, kas atkarīgs no konkrētā cilvēka asociatīvās domāšanas īpašībām. Ja mēs visi par harmonisku un skaistu uzskatītu vienu un to pašu, mēs pārvērstos viendabīgā masā.

Pie tam asociatīvā domāšana atkarīga ne tikai no personas individuālajām īpašībām, bet arī no visas civilizācijas kultūras pieredzes. Dažādu kultūru asociācijas var nesakrist. Dažkārt tas var kalpot par jauno, māksliniecisko ideju avotu. Atliek atcerēties japānu dizaineru radīto apģērbu komerciālo kolekciju Parīzē (piemēram, Issey Miyake un Yohji Yamamoto). Viņiem nepiemīt Eiropas civilizācijas asociāciju īpatnības un tieši tamdēļ kolekcija neapzināti šķiet paradoksāla.

Loģika vai intuīcija?

Asociatīvos šifrus cilvēce uzkrājusi tūkstoš gadu gaitā. Noformēt tās, izveidot enciklopēdijas un ievadīt datorā – vilinoša ideja. Ierakstīji visu programmā, bet stilists vēlāk, veidojot imidžu, vienkārši izvēlēsies vajadzīgās komponentes.

Patiessībā dators nekad neaizvietos intuīciju šā procesa laikā. Tēla veidošana, kā arī jebkura cita mākslas darba radīšana ir jaunrades akts, kas nav iedomājams bez intuīcijas. Kā rakstīja D. Didro, labs stils glabājas sirdī. Loģika palīdzēs mums izanalizēt rezultātu, taču startēt vienmēr vajag intuīvi, balstoties uz savu asociatīvo domāšanu: jā, vienkārši gribējās elementus sakombinēt tieši tā! Tomēr nepieciešams pārbaudīt sevi, izmantojot loģiku: piecus metrus pāriet malā no sava mākslas darba, ieskatīties tajā un paskaidrot sev, kas tad īsti rezultātā sanāca, vai ir ievēroti harmonijas likumi, vai nav nekā lieka. Lieks var būt gan elements, kas izjauc harmoniju, gan detaļa, kas pārliek agresīvi atkārto kopēju tēmu.

Imidža dizainā pats svarīgākais ir ideja. Nevar sākt ar atsevišķiem elementiem, no sākuma nepieciešams „nokert” asociatīvo tēlu. Ja tas ir noformējies, tad atliek to atklāt, spēlējot ar niansēm un kontrastiem. Visa veida harmonija un, protams, to apvienošana stilistam ļauj izveidot interesantāku un oriģinālāku rezultātu. Tēla elementi – kā krāsas uz paletes: var spēlēties ar simtiem tonu. Svarīgākais – nenoslāpēt iekšējo un saprāta balsi.